

**ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНИХ ТОВАРИСТВ
СТАНІСЛАВОВА НА ЗЛАМІ ХІХ – ХХ СТОЛІТЬ**

У статті розглядається історія створення польських музично-драматичних товариств Станіславава, що діяли на зламі ХІХ–ХХ ст., простежуються етапи розвитку музично-театрального життя польського музичного товариства ім. С. Монюшка та товариства «Театр ім. Олександра Фредра», характеризуються основні сфери їх діяльності, здобутки, систематизуються й узагальнюються відомості про постановки та провідних акторів та виявляється їх специфіка у контексті регіональних тенденцій.

Ключові слова: Станіславів, польські товариства, музично-театральне життя, театральні постановки.

Л. Б. РОМАНЮК

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПОЛЬСКИХ МУЗЫКАЛЬНО-ТЕАТРАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВ
СТАНИСЛАВОВА НА РУБЕЖЕ ХІХ – ХХ ВЕКОВ**

В статье рассматривается история создания польских музыкально-драматических обществ Станиславова, действующих на рубеже ХІХ–ХХ вв., прослеживаются этапы развития музыкально-театральной жизни польского музыкально-театрального общества им. С. Монюшка и общества «Театр им. Александра Фредра», характеризуются основные сферы их деятельности, достижения, систематизируются и обобщаются ведомости о постановках и ведущих актерах и выявляется их специфика в контексте региональных тенденций.

Ключевые слова: Станиславов, польские общества, музыкально-театральная жизнь, театральные постановки.

L. B. ROMANYUK

**THE ACTIVITY OF POLISH MUSICAL-DRAMATIC SOCIETIES IN STANISLAVIV
ON THE FRACTURE OF THE XIX – XX CENTURY**

The article examines the history of creation of Polish musical-dramatic societies in Stanislaviv, that operated on the fracture of the XIX–XX century, traces the stages of the development of the musical-theatrical life of S. Moniusko Polish musical society and of the societies «Alexander Fredro Theatre», determines the basic spheres of their activity, marking accomplishments and achievements, systematizes and summarizes the information about raising and about leading actors and exposes their specific in the context of regional tendencies.

Кінець ХІХ – перша третина ХХ століття – один з найважливіших періодів у становленні національної культури в Галичині, що складає цілу епоху, яка характеризується загальним піднесенням духовності та професіоналізації музичного життя. У цей час

створюються перші громадські осередки – народні доми, читальні, школи; організуються театральні гуртки, самодіяльні хорові товариства, мистецькі об'єднання, фахові навчальні музичні заклади, поява яких сприяла активізації концертного життя, спонукала до творчості композиторів і позитивно впливала на формування і становлення музичного виконавства.

Серед багатьох міст Західної України означеного періоду виділяється Станіславів (тепер Івано-Франківськ), один із найрозвинутіших осередків мистецького життя регіону, в якому поряд з українськими активно діяли польські, німецькі та єврейські культурно-просвітницькі й музичні товариства. Діяльність цих товариств значно активізувалася наприкінці XIX – початку XX ст., що було пов'язано з поступовою демократизацією суспільно-політичного життя Галичини. Особливо зростає в цей час роль театру як важливого чинника духовної культури населення краю.

Музично-театральний рух в Україні в цілому і в Галичині зокрема вже неодноразово був предметом розгляду відомих науковців, серед яких О. Шреєр-Ткаченко, Л. Архімович, М. Загайкевич, О. Литвинова, Л. Корній, О. Паламарчук та інші, в яких театр визначається як найбільш демократичний та синтетичний вид мистецтва. Польський музиколог Л. Мазепа, називаючи Станіславів в числі потужних центрів музичної культури, на підтвердження наводить деякі епізоди діяльності польського Музичного товариства ім. С. Монюшка і Консерваторії при ньому, акцентуючи увагу на освітній сфері [3]. Однак досі немає дослідження, яке б розкрило у повній мірі всі грані мистецької практики цього товариства, серед яких вагоме місце посідає музично-драматична. Щодо польського товариства «Театр ім. Олександра Фредра», то його творча спадщина жодним чином не відображена в наукових працях сучасних дослідників.

Тож метою запропонованої статті є висвітлення діяльності польських музично-драматичних товариств Станіславава, що діяли на зламі XIX – XX ст. та виявлення їх специфіки у контексті регіональних тенденцій.

Провідна роль у піднесенні культури Станіславава означеного періоду належала музично-театральним та хоровим товариствам, які вирізнялися за змістом, формами та рівнем своєї діяльності. Деякі з цих організацій функціонували протягом тривалого часу і зробили значний внесок у процес піднесення музичного життя міста і краю; інші мали значення епізодичних. Товариств, які б об'єднували різні види творчої діяльності, було небагато. Серед них особливо вирізняється польське Музичне товариство імені Станіслава Монюшка (МТМ) («Towarzystwo muzyczne imienia Moniuszki»).

МТМ утворилося у 1879 р. в Станіславові на зразок Галицького музичного товариства у Львові, воно підпорядковувалося Малопольському зв'язку музичних і співацьких товариств у Львові. Відповідно до Статуту, Польське товариство мало охопити своєю діяльністю територію Станіславівського воєводства. Адміністративним роком вважався шкільний рік, а офіційною мовою – польська. У цьому відношенні МТМ не відрізнялося від інших подібних утворень на території Східної Галичини, які орієнтувалися на найповажнішу львівську організацію, а саме – Галицьке музичне товариство, що задавало «тон» від початку свого створення (1838 р.). Діяльність таких товариств була спрямована на пропагування польської культури, пріоритетне значення надавалося національній музиці, переважна більшість членів та учнів музичних закладів при товариствах були поляками [3].

Першим і впродовж тривалого часу незмінним головою МТМ у Станіславові був Болеслав Шамейт, а музичним керівником Єдлічка. Воно розмістилося по вул. Бельовського, 1 (тепер Леся Курбаса). Засновниками був прийнятий Статут, затверджений у 1879 р. Високим Намісництвом згідно із Законом № 134 від 15.11.1867 р. «Про утворення товариств». Періодично Статут дещо видозмінювався відповідно до вимог часу, зокрема у 1882, 1889, 1895, 1896, 1898, 1905, 1912, 1928, 1933 роках [19]. Зміни (до 1928 р.) були незначними і стосувалися загалом внутрішнього устрою організації.

Діяльність МТМ була спрямована на «поширення і плекання – в найширших верствах населення – музики як вокальної, так інструментальної». Для реалізації мети було поставлено низку завдань: 1) колективне та сольне, вокальне та інструментальне музикування; 2) виконання народної музики; 3) утримання музичної школи; 4) популяризація і розвиток

музики в краї; 5) утримання музичної бібліотеки; 6) проведення товариських вечірок і забав. Отже, коло поставлених завдань було досить широким і вимагало від засновників насамперед чіткої організації праці.

Структура МТМ була досить розгалуженою і складалася з адміністративних керівних і виконавчих органів. До адміністративних органів належали: а) вільне Згромадження (загальні збори); б) правління; в) ревізійна комісія; г) арбітражний суд. До виконавчих органів Товариства належали: а) музична комісія; б) дирекція музичної школи, яка з 1880 р. почала іменуватися Консерваторією. Керівництво школи (як і Музична комісія) підпорядковувалося Правлінню, здійснювало контроль над навчальними справами та двічі на рік готувало звіт про діяльність освітнього закладу [19].

Музична комісія була дорадчим органом Правління, її очолював директор музичної школи. Комісія спрямовувала діяльність товариства у музичній сфері, ухвалювала репертуар, терміни і кошториси постановок, безпосередньо займалася залученням аматорів та інвесторів.

Музичне товариство ім. С. Монюшка мало свої фонди, які початково склалися з членських внесків та вписового, з оплати за навчання в музичній школі, з прибутків від вистав, пожертв, оренди інвентаря, а згодом театральної зали. Пізніше МТМ перейшло на державне фінансування. Субвенції надходили до організації з Міністерства Освіти і Віросповідань, Високого Сейму, магістрату міста. Цей факт свідчить про пріоритетне значення польських товариств і організацій у Галичині, утворенню і розвитку яких сприяла держава, пригнічуючи натомість подібні українські утворення, котрі не мали підтримки з боку влади.

Товариство дуже активно діяло в мистецькій сфері. Було організовано симфонічний оркестр, чоловічий, жіночий та мішаний хори, а згодом за ініціативи Вітольда Матоги створено аматорський оперний колектив. Силами творчих колективів Товариства організуються концерти камерної, хорової, симфонічної, оперної музики, про що свідчать повідомлення у станіславській періодиці за 1885 р. Так, у квітні того ж року МТМ було виконано кантату «Свати» у двох частинах для хору, солістів і оркестру Міхала Бернадського – художнього директора Товариства [6]. На іншому концерті прозвучала увертюра Ф. Мендельсона «Сон у літню ніч» та ювілейна кантата В.Желенського, створена до 200-ї річниці перемоги Яна III Собеського над турками під Віднем [7].

Через дев'ять років діяльності Товариства виникла потреба побудови приміщення власного театру, оскільки прогрес у мистецькій сфері значною мірою залежав від наявності відповідно обладнаної сцени [15]. Автором проекту став інженер-залізничник Йозеф Ляпціцький. За даними тодішньої преси і звітів Товариства-замовника, будівництво розпочалося 21 травня 1891 р. і закінчилося 22 листопада 1892 р. Новий театр очолив Люціан Квіцінський, а згодом Владислав Антоневський. На цій сцені робили перші кроки відомі театральні діячі Анджей Мілевський (режисер театру ім. Я.Словацького в Кракові), Ян Новацький (пізніше режисер театру «Багатель» у Кракові) та інші [16]. У приміщенні польського театру відбувалися концерти і вистави не тільки Музичного товариства Монюшка, але й інших польських і українських товариств і організацій, про що свідчать численні публікації у періодичних виданнях «Kurjer Stanisławowsky», «Діло» тощо. Оренда зали також приносила певні прибутки в касу товариства. Варто наголосити, що саме з відкриттям цього театру у Станіславі з'явилось відповідно пристосоване для мистецької діяльності приміщення, яке і до наших днів використовується як будинок обласної філармонії.

Період розквіту товариства був пов'язаний з ім'ям його нового керівника Віктора Міллера. Він сприяв залученню кращих виконавських сил Консерваторії для поповнення хорів та оркестру товариства. Активізувала свою діяльність оперна трупа, що здійснювала постановки найвідоміших і найскладніших за сценічним втіленням оперних вистав, у яких брали участь прославлені солісти того часу та місцеві виконавці. Серед цих постановок: «Галька» С. Монюшка, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Тоска» Дж. Пуччіні. Тогочасна періодика постійно інформувала громадськість про мистецьку діяльність МТМ у Станіславі, чим, з одного боку, створювала йому рекламу, а з іншого, стимулювала зростання динаміки креативного процесу. У рецензіях зазначалося, що вищеназвані опери прозвучали на досить високому рівні і викликали значне зацікавлення публіки, наслідком чого була вщент заповнена

театральна зала. До виконання партії Тоніо у «Паяцах» Р. Леонкавалло був запрошений відомий оперний співак Адам Людвіг. Залучення до постановок відомих співаків сприяло підвищенню виконавського рівня оперної трупи, а відповідно і мистецького прогресу товариства [8].

Оперна трупа Товариства діяла дуже активно і вже 11 березня 1911 р. була представлена прем'єра нової опери – «Богема» Дж. Пуччіні. В головній ролі Мімі виступила відома співачка С. Корвін-Шимановська, сестра знаменитого польського композитора К. Шимановського [10]. Склад симфонічного оркестру цілком відповідав інструментовці Дж. Пуччіні, а хорове виконання відрізнялося злагодженим ансамблем і чистотою інтонації, що вказувало на значний професійний поступ у мистецькій діяльності Товариства та ретельність у підході до підготовки оперних спектаклів. Виразною рисою, яка відрізняла МТМ була його прогресивна репертуарна політика, спрямована на підбір кращих оперних полотен передусім сучасних авторів.

Товариство розширювало свою діяльність завдяки гастрольним турне містами Західної України: Львів, Чернівці, Коломия тощо. У Перемишлі оперний колектив побував у червні 1911 р., де на суд місцевої публіки було представлено два спектаклі («Гальку» С. Монюшка і «Богему» Дж. Пуччіні). Артистична трупа була досить значною і складалася з солістів, хору, симфонічного оркестру (з 42-х виконавців) та персоналу. Традиційно до виконання сольних партій були запрошені визначні співаки того часу Ванда Генріх і Адам Людвіг. Виступи МТМ у Перемишлі отримали значний резонанс, що, зокрема, виявилось у схвальних відгуках місцевої преси: «Враження, які залишилися від обох вистав, є надзвичайно гарними, оркестр просто досконалий, ансамбль дивовижний, може, навіть кращий, ніж у Львівській опері, диригент незрівняний, сольні партії на високому рівні. Вражала цілісність у виконанні опер...» [10]. Отже, рівень оперних вистав, підготовлених творчими силами товариства, був високим, чому значною мірою сприяла позиція керівника МТМ В. Міллера, що зумів організувати кваліфікований артистичний колектив і створив професійний, відповідно укомплектований симфонічний оркестр [9].

Активна творча діяльність Товариства ім. С. Монюшка тривала до Першої світової війни, після якої у зв'язку з об'єктивними причинами відбулася зміна його керівництва. Об'єднання очолив Зигмунд Бокуна, а художнім директором став Мар'ян Дорожинський, заслугою якого були нові вистави опер «Фауст» Ш. Гуно, «Кармен» Ж. Бізе, «Травіата» Дж. Верді.

Окрім оперних постановок, на сцені польського театру відбувалися також концерти симфонічного оркестру [13]. Значну увагу Товариство приділяло хоровому мистецтву. Хоровий колектив був залучений в оперних виставах, симфонічних концертах, співав у Вірменському костьолі, був частим гостем на різних громадських заходах, виступав з благодійною місією. Віддаючи належне європейським тенденціям того часу, в репертуарі творчих колективів організації чільне місце посідала класика.

Незважаючи на активну діяльність, у Товариства було чимало проблем фінансового плану. Значних коштів вимагало утримання Консерваторії, постановка оперних вистав із залученням видатних солістів. Окрім цього, ще з кінця Першої світової війни виникла необхідність перебудови театру, що був значно пошкоджений. Занепад театру примушував Товариство час від часу орендувати приміщення в українському «Соколі» та міському казино. У тогочасній пресі публікувалися численні матеріали про перебудову театру із зображеннями його старого і нового плану. Спеціалісти дотримувалися думки, що старий будинок надто тісний і тому потребує розширення. Урочисте відкриття перебудованого театру відбулося 1929 р.

Рішучі кроки також були зроблені з боку самого МТМ. З метою оптимальної перебудови та утримання театру Товариство 15 червня 1928 р. об'єдналося з польським товариством «Театр ім. Олександра Фредра», що діяло у місті з 1892 р.

Драматичне товариство «Театр імені Олександра Фредра» було створене за ініціативою Люціана Квіцінського – колишнього провідного актора Львівських театрів з багаторічним стажем творчої діяльності (вихованець відомої драматичної школи Щецінського), який став його першим керівником. У лютому 1892 р. було укладено угоду з Музичним товариством

ім. С. Монюшка про право давати вистави у виконанні нової артистичної трупи чотири місяці на рік протягом шести років у його приміщенні. Маючи досвід антрепренера, Л.Квіцінський невдовзі зібрав театральний колектив у складі 36 акторів. У Статуті товариства «Театр імені О. Фредра», зазначалося, що метою його створення є «плекання і розвиток польського драматичного мистецтва». Для досягнення цієї мети була визначена наступна програма: 1) утримання у Станіславові артистичної трупи для постановки сценічних творів (як драматичних, так і музично-драматичних); 2) утримання драматичної та балетної школи; 4) організація вистав та імпрез тощо.

Керівництво товариством здійснював голова, який виконував водночас функції режисера. Від часу заснування театру його керівниками були: Л. Квіцінський, А. Камінський, В. Антоневський, Г. Цепнік, В. Геленський, Кузьмінський, В. Канцевич, К. Ворбротт. Музичну частину забезпечували Галлер, Шапірувна, Демерер [17].

Репертуарна палітра театру ім. О. Фредра в різні роки включала як класичні, так і сучасні зразки польської та світової драматургії, твори драматичного, музично-драматичного та музичного жанрів. Репертуар не завжди був рівнозначним, що було зумовлено низкою причин. Адже перш за все це залежало від режисерів, які обирали твори для постановок, і від їх бачення залежала сценічна версія тої чи іншої п'єси. Водночас особливістю багатьох театрів того часу було те, що режисер часто виконував ще й обов'язки директора, а отже, був антрепренером. На жаль, фінансові можливості периферійного театру не завжди дозволяли залучати до складу трупи високопрофесійних артистів, внаслідок чого переважали аматори, відповідно страждав мистецький рівень постановок. Репертуар театру включав твори письменників і композиторів різного творчого масштабу. Поряд із п'єсами «Ромео і Джульєтта», «Отелло», «Гамлет», «Приборкання непокірної» В. Шекспіра, «Розбійники» Ф. Шіллера, «Дзяди» А. Міцкевича, «Ревізор» М. Гоголя були твори локального, навіть третьосортного значення, написані маловідомими авторами. Крім польських, популярністю користувалися твори іноземних авторів, які ставили в перекладі, часто у переробленому й адаптованому до відповідної сцени вигляді.

Велика жанрова різноманітність спостерігається серед вистав перших років діяльності театру ім. О. Фредра. Це історичні драми, трагедії, комедії, водевілі, фарси, оперети. Особливо популярними у репертуарі театру, що було зумовлено вимогами часу, були комедії і оперети як польських авторів (зокрема, О. Фредра), так і твори в перекладі з французької, англійської та німецької мов. У звіті театру за 1893 р., коли його директором і режисером був Л. Квіцінський, вказано такий репертуар: «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра, «Вільгельм Телль», «Розбійники» Ф. Шіллера, «Уріель Акоста» К. Гуцкова, «Клуб кавалерів» М. Балуцького, «Вогнем і мечем» Г. Сенкевича, «Дзяди» А. Міцкевича, «Дівочі обітници» О. Фредра [1].

З 1894 р. керівництво театром переймає Владислав Антоневський, який значно активізує його діяльність, розширює акторську трупу, яка станом на 1895 р. налічувала 30 акторів та 8 чоловік сценічного персоналу. Серед провідних артистів театру того часу виділяються В. Яворський, В. Бридзінський, К. Гаєвська, М. Лінковська, Г. Шимановська, А. Новицький.

Піклуючись про поповнення фонду товариства, нова дирекція вела регулярне листування з краєвою радою щодо надання театру постійної щорічної субвенції [2]. Але державні кошти не забезпечували значних потреб драматичного товариства, яке відчувало брак відповідних декорацій та костюмів. Недостатнім був також фонд драматичної бібліотеки, що значно стримувало мистецький прогрес. У зв'язку з цим, починаючи з 1894 по 1898 рр., театр ім. О. Фредра активно гастролював містами Східної Галичини. Саме у цей період його можна вважати пересувним з центром у Станіславові. У кожному населеному пункті перед приїздом театру необхідно було погодити з місцевою владою репертуар, зробити відповідну рекламу та винайняти відповідне приміщення. Вражає кількість вистав та інтенсивність переїздів, оскільки лише на сезон кінця 1893–1894 рр. припадають гастролі до Львова, Кракова, Жешова, Коломиї, Тернополя. У кожному з цих міст театр перебував загалом 1-2 місяці. За декілька місяців поїздок колективом було зіграно 96 вистав, серед яких найбільшу частину склали популярні комедійні п'єси, на другому місці історичні драми, мелодрами і водевілі, а найменше – трагедій

і оперет. Такий інтенсивний графік вимагав від учасників театру мобілізації сил і чіткої організаційної роботи з боку керівництва.

Традиційною для театру ім. О. Фредра стала практика залучення до участі у постановках запрошених артистів з інших культурних центрів Галичини, що загалом було характерним явищем для театрів другої половини XIX – першої третини XX ст. Так, у сезоні 1893–94 рр. з ним співпрацювали львівські артисти Роман Желяровський, Гелена Модржевська, Станіслав Геровський. Участь відомих акторів підвищувала імідж театру та рівень вистав. Серед найбільш вдалих постановок того часу слід відзначити «Отелло», «Гамлет» В. Шекспіра, «Сільська честь» П. Масканьї, де у головних ролях виступали артисти Желяровський і Заварський. Схвальні відгуки критики отримали також вистави «Казимир Великий і Естерка» (історична драма Корчовського) та «Ревізор з Петербурга» (адаптована версія «Ревізора» Гоголя).

Репертуар театру ім. О. Фредра 1895-96 рр. поповнився новими творами письменників і драматургів XVIII–XIX ст., здебільшого комедійного жанру, серед яких: «Два щасливі дні» (комедія Г. Кадельбурга), «Дама з камеліями» (драма О. Дюма-сина), «Марія Стюарт» (трагедія Ф. Шіллера), «Пан директор» (комедія О. Біссона), «Полювання на зайців» (комедія Е. Лабіша і Ж.Б. Делакюра). Також була підготована постановка французької оперети «Орфей у пеклі» Ж. Оффенбаха. Під час цього театрального сезону до участі у виставах були запрошені відомі артисти Феліція Стахович зі Львова та Андрій Мілевський з Кракова, що сприяло високому рівню театральних вистав. Дуже вдалим виявилися гастролі до Чернівців, де було показано близько сорока вистав, а також Дрогобича, які відбувалися з 4 по 10 листопада 1896 р. (7 вистав), Стрия – з 14 по 28 листопада того ж року (10 вистав), Бродів – з 29 листопада до кінця грудня (15 вистав). Виступи театру ім. О. Фредра користувалися незмінним успіхом і відбувалися при переповненому залі.

Після повернення до Станіславова товариство підготувало вечір на честь свого патрона О. Фредра, на якому були показані фрагменти його творів, зокрема комедії «Велике братство» та «Дами і гусари». Але в рідному місті театр чекало розчарування. На початку 1897 р. Музичне товариство ім. С. Монюшка розірвало контракт, за яким надавало сцену для постановок театру ім. О. Фредра, через що він знову був змушений вирушити у гастрольне турне, спочатку до Бродів (з 3 січня до 31 березня 1897 р.), а потім до Тернополя і Тереховлі (переїздами від 1 квітня до 30 травня) та Коломиї (червень 1897 р.).

На початку XX ст. для театру ім. О. Фредра настають скрутні часи. Він часом жевріє, як невеликий аматорський гурток, а іноді і зовсім занепадає. Відродження театру відбувається аж у 1921 р. Нові часи, нова театральна аудиторія, народжена переструктурованим соціумом, нові естетичні пріоритети вимагали нового мистецтва. Відроджений театр починає новий етап своєї творчості. Найвдалішою виставою театру ім. О. Фредра перших років після відродження стали «Дзяди» Адама Міцкевича у сценічній версії Станіслава Виспянського [12]. Постановка вирізнялася вдалою режисурою і сценографією, відповідно підібраними сценічними костюмами та доречними щодо сутності п'єси декораціями. Музичне оформлення поєднувало інструментальні та хорові номери, які особливо влучно були використані режисером для підкреслення розвитку сюжетної лінії у другій дії вистави. «Дзяди» А. Міцкевича залишалися в репертуарі театру протягом усіх років його творчої діяльності і стали вагомим внеском у мистецьку скарбницю. [11].

З кожним роком театр ім. О. Фредра поступово позбувався аматорських рис та набував ознак постійного професійного театру зі своїми традиціями, багатим і різноплановим репертуаром та режисерсько-акторським складом. При ньому діяли драматична школа та невеликий оркестр, а сцена була відповідно укомплектована. Свідченням прогресу у творчій діяльності драматичного товариства були його вистави, серед яких відзначалася постановка водевілю Густава Данілевського «Поляки в Америці» (1927 р.), оперети «Нічний Львів» (1928 р.). Постановка оперети «Нічний Львів» вражала реалізмом і цілою галереєю художніх образів, професійно втілених акторами театру [15]. Вона вважалася однією з найвдаліших робіт театру в цьому жанрі та була етапною у його діяльності.

Переломним для драматичного товариства «Театр імені Олександра Фредра» став 1928 рік, адже відбулося його об'єднання з «Музичним Товариством імені Станіслава Монюшка». Нове утворення отримало назву «Театр імені С. Монюшка. Музично-драматичне Товариство у Станіславі». Злиття було взаємовигідне, оскільки Музичне Товариство, яке здійснювало постановки опер і оперет, поповнилося драматичними акторами і режисерами та водночас полегшило собі тягар утримання театрального приміщення. Драматичне товариство натомість отримало власну обладнану сцену, яку так довго орендувало у МТМ та «Сокола».

Ця подія окреслила перед новоствореним товариством нові завдання, визначені в прийнятій у 1928 р. Статутом. Метою діяльності було «поширення і плекання в найширших верствах населення культури музичної і драматичної». Для здійснення мети було поставлено ряд завдань: 1) утримання в Станіславі постійних артистичних труп для постановки сценічних творів (як драматичних, так і музичних); 2) утримання музичної школи; 4) утримання драматичної та балетної шкіл; 4) колективне та сольне, вокальне та інструментальне музикування; 5) організація постійних колективів як аматорських, так і професійних для музичної та драматичної діяльності тощо [17]. Отже, коло поставлених завдань було досить широким і вимагало від засновників насамперед чіткої організації праці в середині Товариства. У зв'язку з цим було утворено секції – «Справ музичних» на чолі з А. Штадлером і «Справ драматичних», яку очолив А. Кузьмінський. Обидві секції входили до складу Артистичної комісії – виконавчого органу, що складався з 12 осіб, які були спеціалістами в музичній і драматичній сфері [18]. Після об'єднання драматичну секцію в різні роки очолювали А. Кузьмінський, В. Геленський, В. Канцевич, А. Адольф, К. Ворбродт.

З 1928 р. товариство «Театр імені С. Монюшка» в Станіславі переживає велике піднесення і переймає роль постійного польського театру, якого до цього часу в місті не було. Репертуар творчого об'єднання був різножанровим і включав опери «Ріголетто» і «Травіата» Дж. Верді, «Страшний двір» С. Монюшка. Для виконання головних партій були запрошені знамениті співаки, що здобули славу на провідних сценах світу – Ада Сарі, Тадеуш Шиманович, Федір Щиглов, участь яких сприяла підвищенню рівня оперних вистав та давала можливість пересічним глядачам доторкнутися до вершин виконавства в оперному мистецтві. Популярністю користувалися оперети «Прекрасна Гелена», «Чарівник з-над Нілу», «Птахолов з Тіролю» та драматичні вистави «Дзяди» А. Міцкевича, «Калігула» Г. Розтворовського, «Розбійники» Ф. Шіллера, «Сон літньої ночі» В. Шекспіра [14].

Поряд з оперними виставами Товариство продовжувало організовувати концерти камерно-інструментальної музики, до участі в яких залучало не тільки власні виконавські сили, але й запрошених артистів. У циклі Шопенівських концертів виступав визначний польський піаніст Станіслав Недзільський, який був запрошений Товариством на концертний сезон 1934/35 рр. Його виступи, програма яких, окрім композицій Ф. Шопена, включала твори Р. Шумана, Ф. Пуленка, І. Альбеніса, стали яскравою і непересічною подією в музичному житті Станіслава [4].

«Театр ім. С. Монюшка. Товариство музично-драматичне» успішно діяв до 1939 р. і залишив помітний слід в історії мистецтва Галицького краю. Творче об'єднання мало досить розгалужену структуру, а його діяльність включала просвітницько-пропагандистську, навчально-виховну та концертно-виконавську сфери. Поряд із українським товариством ім. М. Лисенка воно було осередком музичної освіти, оскільки утримувало на високому рівні Консерваторію, що стала джерелом кваліфікованих кадрів не лише для нього самого та міста, але для всієї Галичини. Товариство мало симфонічний оркестр, чоловічий, жіночий та мішаний хори, акторську трупу, що активно виступали з власними концертними програмами та драматичними виставами. Активно діючи у Станіславі, МТМ, проте, не монополізувало сцену, а навпаки, продовжувало залучати до концертних програм та сценічних постановок талановитих артистів світового рівня, чим давало поштовх зростанню власних виконавських сил. Стимулом артистичного прогресу були також гастролі творчих колективів. Отже, багатолітня діяльність творчого об'єднання «Театр ім. С. Монюшка. Товариство музично-драматичне» у Станіславі відіграла визначну роль у розвитку музично-драматичної культури і освіти не лише міста, але й усієї Галичини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Листування з дирекцією польського театру «Олександра Фредра» в м. Станіславові про надання субвенцій // ЦДІАЛ. – Ф. 165, оп. 4, спр. 214. – 63 арк.
2. Листування з дирекцією польського театру «Олександра Фредра» в м. Станіславові про надання субвенцій // ЦДІАЛ. Ф. 165, оп. 4, спр. 215. – 75 арк.
3. Мазепа Л. Причинки до історії музичної освіти в Східній Галичині / Л. Мазепа // Музика Галичини. – Львів: Сполом, 1999. – Т. 2. – С. 92.
4. Прохання засновників музичних і драматичних колективів у Бережанах, Львові, Коломиї про затвердження статутів // ЦДІА України у Львові. – Ф. 146, оп. 58, спр. 1248. – Арк. 1-112.
5. Справа про зміни Статуту та діяльність польського музичного товариства ім. С. Моношкя в Станіславові // ЦДІА України у Львові. – Ф. 146, оп. 25, спр. 84. – Арк. 1-131.
6. Echo Muzyczne Teatralne Artystyczne, 1885, № 86.
7. Echo Muzyczne Teatralne Artystyczne, 1885, № 134.
8. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 1324, 22.01.11. – S. 5.
9. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 1335, 09.04.11. – S. 2.
10. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 1344, 11.06.11. – S. 4.
11. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 278, 29.11.25. – S. 5.
12. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 297, 11.04.26. – S. 4.
13. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 349, 10.04.27. – S. 6.
14. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 426, 16.09.28. – S. 5.
15. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 399, 11.03.28. – S. 6.
16. Kurjer Stanislawowsky. – Stanislawów, № 434, 04.11.28. – S. 6.
17. Sprawozdanie z działalności wydziału Towarzystwa «Teatr im. Moniuski», товариство музично-драматичне в Станіславові. Rok 1929/1930. – Stanislawów, 1930. – 33 s.
18. Sprawozdanie z działalności wydziału Towarzystwa «Teatr im. Moniuski», товариство музично-драматичне в Станіславові. Rok 1929/1930. – Stanislawów, 1930. – S. 14-15.
19. Statut товариства «Teatr im. Moniuski w Stanislawowie» // ДАІФО. – Stanislawów, 1879; 1905; 1928; 1933. – 14; 16; 19 ss.

УДК 78.461; 78.52

А. Я. СЕНЬКОВИЧ

БАРОКОВИЙ КЛАРНЕТ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МУЗИЧНО-КУЛЬТУРНІЙ ТРАДИЦІЇ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто початковий етап історії розвитку кларнета в європейській музично-культурній традиції першої половини ХVІІІ століття. Процес створення, функціонування та особливості будови барокового дво- та триклапанного кларнета, а також специфіку виконавської манери та обсяг репертуару висвітлено здебільшого за матеріалами німецькомовних джерел.

Ключові слова: інструментознавство, кларнет, шалюмо, клапан, бароко.

А. Я. СЕНЬКОВИЧ

БАРОККОВЫЙ КЛАРНЕТ В ЕВРОПЕЙСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ-КУЛЬТУРНОЙ ТРАДИЦИИ ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ ХVІІІ ВЕКА

В статье исследуется начальный этап истории развития кларнета в европейской музыкально-культурной традиции первой половины ХVІІІ века. Процесс создания,